

Staatsbosbeheer Biesbosch Bezoekerscentrum
Biesboschweg 4, 4924 BB Drimmelen
T 0162-682233
www.staatsbosbeheer.nl

staatsbosbeheer

Wandelen | De Pannekoek

Onderdeel van Nationaal Park De Biesbosch

Wandelen

Wandelen tussen de wilgen

Vanouds hebben mensen de natuur van de Biesbosch naar hun hand gezet. Een kenmerkend voorbeeld is de griendcultuur. Grienden zijn akkers met aangeplante wilgen. Vroeger werden de wilgentakken om de paar jaar gehakt. Het wilgenhout werd per schip afgevoerd. Men maakte er onder meer manden en hoepels van, en 'zinkstukken' voor de aanleg van dijken. In het gebied De Pannekoek bij het Biesbosch Museum kunt u een wandeling van twee kilometer maken door oude grienden, waarvan sommige nog op de traditionele manier worden onderhouden. Maak kennis met een stukje puur Nederlandse cultuurhistorie!

De Pannekoek-wandeling (2 km)

U verlaat het Biesbosch Museum via het kleine hek. Als u op de dijk staat ziet u rechts een gemaal. Links kijkt u uit over rietvelden en een oude Biesbosch-kreek, het Gat van Lijnoorden. De rietpercelen (1 en 2) worden jaarlijks 'gesneden' (gemaaid). Net als de griendteelt is ook het rietsnijden een van de traditionele ambachten in De Biesbosch. Het riet werd vooral gebruikt voor afscheidingsmatten en als isolatiemateriaal in de tuinbouw.

U loopt richting aanlegsteigers en gaat rechtsaf het graspad op. Na een klein stukje lopen komt u in een typisch Biesbosch-landschap. Wilgen en vlierstruiken bepalen het beeld. Vlier bloeit aan het begin van de zomer met grote roomwitte bloemtrossen. In de nazomer staan de zwarte bessen op het menu van allerlei soorten vogels.

U ziet hier wat er gebeurt als grienden niet meer periodiek worden gehakt (perceel 3). Ze groeien uit tot weelderige wilgenbossen met schots en scheef staande bomen. Voor iedere griendwerker is dit een gruwel, maar uit natuuroogpunt zijn de verwilderde grienden heel waardevol. Er broeden veel vogelsoorten en op de stammen groeien allerlei mossen en korstmossen.

Ver voor de afsluiting van het Haringvliet in 1970 werden in De Biesbosch honderden hectaren griend gehakt. Aan het eind van het snipperpad ziet u hoe een in cultuur gehouden griend eruitziet. Vergelijk de hoogte van de gehakte struiken eens met die van de bomen achter u. Eens werden die ook gehakt! Bij het informatiepaneel gaat u linksaf. U loopt langs de griendpercelen die nog gehakt worden.

Griendwerkers

Ooit waren er honderden griendwerkers aan de slag in De Biesbosch. Men noemde ze ook wel spottend 'grienduilen'. Van november tot en met maart hakten zij de wilgentakken. Omdat het al gauw een paar uur varen was van en naar de griend, bleven ze er de hele week. Ze namen proviand mee en overnachtten in gammele keten. Alleen 's zondags waren ze thuis. Het werk was zwaar en het loon karig; de griendwerkers kregen per bos (takkenbundel) uitbetaald. Het hout werd gebruikt voor het maken van gereedschapsstelen, bonestaken, hoepels voor houten tonnen en zinkstukken. In het nabij gelegen Biesboschmuseum krijgt u daar een mooi overzicht van.

Op de graspaden, de vroegere griendkaden, groeien en bloeien allerlei soorten planten, zoals hondsdrif en madelief. In de tijd van de griendwerkers kregen deze planten nog geen kans: als hinderlijk onkruid werden ze in de zomer gewied. In die dagen stond alles immers in het teken van de groei van het hout. Een plant die hier op sommige plekken veel groeit is look-zonder-look. Eind april, begin mei kunt u op zulke plekken uitkijken naar het oranjetipje: een wit dagvlindertje, waarvan het mannetje fel oranje vleugeltoppen heeft. Het vrouwtje zet haar eitjes af op look-zonder-look.

Nadat u bij de brug linksaf bent gegaan komt u op perceel 5. Als het pad naar rechts afbuigt, even goed naar links turen.

Look-zonder-look is de favoriete waardplant van het oranjetipje.

In april en mei kleurt de dotterbloem de natte delen van de grienden geel.

Onder een wilg aan de overkant van de kreek ligt een beverburcht. In dergelijke burchten brengen bevers de winter door. In 1988 keerden deze vroegere bewoners terug in De Biesbosch. Toen werden de eerste drie paartjes uitgezet. In 2004 telt de beverpopulatie ongeveer honderd dieren.

Let eens op de verweerde, knoestige knotwilgen naast het pad. In hun kruinen groeien vaak ook andere planten. Iedere oude, goed ontwikkelde knotwilg is eigenlijk een natuurreservaatje in miniatuur.

Na het oversteken van een bruggetje slaat u bij het eind van het pad rechtsaf. U volgt dit pad tot aan de splitsing bij het water, het Gat van de Hardenhoek genaamd. In de natte greppels van de griend bloeien in het voorjaar dotterbloem en gele lis.

Nationaal Park De Biesbosch: de rijkste plek van Nederland

De Biesbosch is een van de weinige zoetwatergetijdengebieden in Europa. Aan het eind van de rivieren de Maas en Rijn en onder invloed van het tij, maar ver genoeg van zee zodat het water zoet blijft. In de loop van de tijd zijn er door de Maas en de Rijn enorme hoeveelheden voedselrijk slib afgezet. Vanaf 1421 hebben vissers, griendwerkers, kooikers, landbouwers, biezen- en rietsnijders hier eeuwenlang deze rijkdom geoogst en hun sporen achtergelaten. De Biesbosch is veranderd van een cultuurgebied in een natuurgebied. Door de voedselrijkdom is De Biesbosch een uitstekende woon- en verblijfplaats voor veel verschillende soorten planten en dieren. In alle seizoenen wemelt het van de vogels, maar ook de bever voelt zich hier prima thuis. Niet voor niets is De Biesbosch sinds 1994 een Nationaal Park.

... = wandelroute

Bij de splitsing houdt u links aan en volgt u een pad dat langs een dijk naar een groot hek leidt. Passeer het hek en loop naar de griendheuvel. Het uit de griend gehakte rijshout wordt hier opgeslagen voor transport. Vroeger werd het hout over het water afgevoerd in speciale platbodems, de zogeheten griendaken. Tegenwoordig gaat het allemaal wat makkelijker, per vrachtauto. Een deel van het hout wordt ter plaatse met een wiepenmachine samengebonden tot lange bundels rijshout, wiepen genaamd. Die wiepen worden verwerkt in zinkstukken. Die worden gebruikt voor de fundering en bescherming van dijken en van kribben op zee of in de rivieren. Ze worden op de bodem afgezonken door er steen op te storten. De klassieke zinkstukken van wilgenhout krijgen weer steeds vaker de voorkeur boven de zinkstukken met nylondoeck. Vanaf de griendheuvel lopend slaat u rechtsaf bij het bordje 'wilgentuin'. U komt langs de vangpijp van een eendenkooi. Vroeger telde De Biesbosch zo'n twintig eendenkooien. De eenden werden de pijp ingelokt en aan het eind letterlijk en figuurlijk 'de pijp uit geholpen'. Ze dienden voor de consumptie. In de wilgentuin (perceel 7) groeien verschillende soorten wilgen, die te onderscheiden zijn aan de vorm van het blad en de kleur van het hout (in het Biesboschmuseum is een soortenlijst met korte beschrijving beschikbaar). De ene soort wilg was specifiek geschikt voor hoepels, de andere meer voor manden of zinkstukken. U kunt de wilgentuin helemaal rondlopen. Aan het eind van de wilgentuin steekt u de brug over. Daarna gaat u twee keer linksaf en neemt vervolgens na honderd meter het eerste pad rechts. Onder dit pad ligt een duiker met aan beide kanten

Bij de vangpijp van de eendenkooi is het goed pauzeren.

een klep. Hiermee werd de waterstand geregeld toen er nog eb en vloed in De Biesbosch was. Bij hoogwater werd de klep dichtgedrukt; bij laagwater spoelde het teveel aan water de griend uit door de druk die op de klep werd uitgeoefend.

U vervolgt het pad door een rij hoge knotwilgen.

Na verloop van tijd passeert u een bruggetje.

Waar u uitkomt bij de brug die u eerder bent overgestoken, slaat u direct linksaf (perceel 4). U loopt het pad af, houdt rechts aan en komt na een paar honderd meter bij het informatiepaneel waar de wandeling begon.

Begaanbaarheid route

Bij extreem hoge waterstanden, meestal in het winterseizoen, is de route een enkele keer niet begaanbaar. Informeer hiernaar bij het Biesbosch Museum.

Informatie over de griendcultuur

Meer over de griendcultuur en oude ambachten in De Biesbosch vindt u in het Biesbosch Museum. Hier ziet u wat er allemaal met het hout en de andere producten werd gedaan. En hebt u nog vragen, dan kunt u altijd terecht bij onze medewerkers.

Biesbosch Museum

Hilweg 2, 4251 MT Werkendam

T 0183-504009 | F 0183-505727

bbmuseum@euronet.nl | www.biesboschmuseum.nl

Informatie over excursies in en het beheer van het Nationaal Park De Biesbosch:
Staatsbosbeheer Biesbosch Bezoekerscentrum
Biesboschweg 4, 4924 BB Drimmelen
T 0162-682233 | biesbosch@staatsbosbeheer.nl

Informatie over De Hollandse Biesbosch:
Biesboschcentrum Dordrecht
Baanhoekweg 53, 3313 LP Dordrecht
T 078-6305353 | info@biesbosch.org
www.biesbosch.org

www.staatsbosbeheer.nl

Staatsbosbeheer participeert in
Nationaal Park De Biesbosch.

©2005 Staatsbosbeheer auteursrechten voorbehouden | Tekst:
Staatsbosbeheer | Redactie: Henk van den Brink | Fotografie:
Staatsbosbeheer, Rob de Wind | Illustraties: Erik van Ommen